

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
GRAD TUZLA

Gradsko vijeće Tuzla
Broj: 01/04-A-5722-2025
Tuzla, 28. 04. 2025. godine

Specijalnom izvjestitelju UN-a za ljudska prava i klimatske promjene

Predmet: Razmatranje i usvajanje očitovanja Gradskog vijeća Tuzla Specijalnom izvjestitelju UN-a za ljudska prava i klimatske promjene, u vezi s negativnim uticajem planirane eksploatacije litijuma na Majevidi na ljudska prava i okoliš

U vezi sa: Pozivom za doprinos o uticaju razvoja obnovljive energije i kritičnih minerala na ljudska prava

Podnosilac: Gradsko vijeće Tuzla

Datum: 28. april 2025. godine

Lokacija: Tuzla, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina

Uvod:

Ovaj podnesak se odnosi na poziv za doprinos Specijalnog izvjestitelja za promociju i zaštitu ljudskih prava u kontekstu klimatskih promjena Ujedinjenih Nacija, fokusirajući se na potencijalne negativne uticaje eksploatacije litijuma u Bosni i Hercegovini, posebno u regiji Majevidica. Ovaj podnesak se zasniva na javno dostupnim informacijama i izražava ozbiljnu zabrinutost lokalnih zajednica i vlasti u vezi sa planiranim otvaranjem rudnikom litijuma.

Odgovori na ključna pitanja:

1. Koji su pozitivni i negativni uticaji različitih izvora, obima i faza razvoja obnovljive energije, kroz njen životni ciklus, na ljudska prava? Koji su uzroci tih uticaja? Ko je nesrazmjerno pogođen negativnim uticajima i zašto?

Iako je razvoj obnovljive energije ključan za ublažavanje klimatskih promjena, eksploatacija kritičnih minerala poput litijuma neophodnih za mnoge tehnologije obnovljive energije (npr. baterije), nosi značajan potencijal za negativne uticaje na ljudska prava, posebno tokom faze eksploatacije. U slučaju planiranog rudnika litijuma u regiji Majevidica u Bosni i Hercegovini:

Negativni uticaji:

- **Pravo na zdravu životnu sredinu:** Postoji ozbiljna zabrinutost u vezi sa potencijalnim zagađenjem podzemnih voda, rijeka i općenito oštećenjem okoliša usljed rudarskih aktivnosti.
- **Pravo na zdravlje:** Zagađenje vode i zraka predstavlja direktnu prijetnju zdravlju stanovnika Tuzle, Lopara, Brčko distrikta BiH, Čelića, Ugljevika, Teočaka, Bijeljine, Sapne i okolnih područja. Blizina rudarskih postupaka naseljenim područjima u Loparama dodatno pojačava ove zabrinutosti.

- **Pravo na informaciju:** Značajan nedostatak transparentnosti u vezi sa procesom dodjele koncesije i procjenama uticaja na okoliš onemogućava javnost da razumije i procijeni potencijalne rizike.
- **Potencijalni uticaji na imovinu i stanovanje:** Rudarske aktivnosti u neposrednoj blizini stambenih područja u Loparama izazivaju zabrinutost u vezi sa potencijalnim raseljavanjem ili obezvređivanjem imovine.
- **Nedostatak proceduralnih prava:** Gradsko vijeće Tuzla je izrazilo zabrinutost u vezi sa procesom dodjele koncesije i potrebom za adekvatnim učešćem javnosti, kako je navedeno u Arhuskoj konvenciji.

Uzroci ovih uticaja:

- Nedovoljne i potencijalno neadekvatne procjene uticaja na okoliš provedene prije finalizacije ugovora o koncesiji.
- Percepcija nedostatka transparentnosti u procesima donošenja odluka od strane nadležnih organa u entitetu Republika Srpska.
- Potencijalno stavljanje ekonomskih interesa povezanih sa rudarstvom ispred ekoloških i zdravstvenih briga lokalnih zajednica.
- Historijsko nepoštivanje zakona Bosne i Hercegovine i zakona na nivou entiteta od strane vlasti u Republici Srpskoj, što izaziva zabrinutost u vezi sa budućim poštivanjem zakona.

Nesrazmjerno pogođeni:

- **Stanovnici Tuzle, Lopara, Brčko distrikta BiH, Čelića, Ugljevika, Teočaka, Bijeljine i Sapne:** Ove zajednice su direktno ugrožene potencijalnim zagađenjem okoliša i zdravstvenim rizicima zbog blizine rudnika.
- **Lokalno stanovništvo koje živi u blizini rudarskih lokacija u Loparama:** Suočava se sa neposrednim rizicima zbog blizine rudarskih operacija naseljenim područjima.
- **Buduće generacije:** Buduće generacije će snositi dugoročne posljedice bilo kakve štete nanesene okolišu neodrživim rudarskim praksama.

3. Koje oblasti međunarodnog prava su relevantne za zaštitu ljudskih prava u životnom ciklusu obnovljivih izvora energije i kritičnih minerala? Postoje li prepreke za zaštitu ljudskih prava u međunarodnom pravu koje bi se pojavile u različitim fazama ovih životnih ciklusa, kao dio pravedne tranzicije?

Relevantne oblasti međunarodnog prava:

- **Arhuska konvencija:** Gradsko vijeće Tuzla je zaključcima od 27.03.2025 posebno pozvalo na primjenu Arhuske konvencije, naglašavajući važnost javnog pristupa informacijama, učešća javnosti u donošenju odluka i pristupa pravdi u pitanjima okoliša.
- **Opće međunarodno pravo o ljudskim pravima:** Potencijalni uticaji na okoliš i zdravlje nameću zabrinutost prema međunarodnom pravu o ljudskim pravima, uključujući pravo na zdravu životnu sredinu (sve više priznato), pravo na zdravlje i potencijalno pravo na imovinu i stanovanje.
- **Međunarodno pravo o zaštiti okoliša:** Relevantni su principi poput principa predostrožnosti i potrebe za procjenama uticaja na okoliš.

Potencijalne prepreke:

- **Provođenje zakona preko entitetskih linija:** Ograničene pravne mogućnosti Federacije Bosne i Hercegovine da osigura poštivanje zakona od strane entiteta Republika Srpska predstavljaju značajnu prepreku za očuvanje standarda zaštite okoliša i ljudskih prava unutar zemlje.
- **Nedostatak specifičnih međunarodnih okvira:** Iako se primjenjuje opće pravo o ljudskim pravima i zaštiti okoliša, možda nedostaju specifični međunarodni pravni

instrumenti koji direktno adresiraju uticaje eksploatacije kritičnih minerala na ljudska prava u kontekstu pravedne energetske tranzicije.

- **Pitanja suvereniteta:** Međunarodna intervencija se može percipirati kao narušavanje nacionalnog suvereniteta, čak i kada su u pitanju temeljna ljudska prava i zaštita okoliša.

6. Postoje li specifične prepreke u kontekstu državne regulative ili poslovnog ponašanja koje podrivaju zaštitu ljudskih prava u punom životnom ciklusu obnovljivih izvora energije i kritičnih minerala? Kako se te prepreke mogu otkloniti?

Prepreke:

- Nedostatak transparentnosti u državnim regulatornim procesima: Nedostatak javno dostupnih informacija u vezi sa ugovorom o koncesiji i procjenama uticaja na okoliš u slučaju rudnika litijuma na Majeveci predstavlja značajnu prepreku.
- Nepoštivanje postojećih zakona od strane državnih organa: Tvrdnja da Republika Srpska ima historiju nepoštivanja zakona Bosne i Hercegovine i zakona na nivou entiteta izaziva ozbiljnu zabrinutost u vezi sa efikasnošću domaćih propisa.
- Potencijalni preveliki uticaj ekonomskih interesa: Nastojanje da se iskoriste prirodni resursi radi ekonomske koristi može zasjeniti razmatranja o zaštiti okoliša i ljudskih prava u državnom odlučivanju.
- Ograničena pravna sredstva preko entitetskih linija: Nemogućnost jednog entiteta unutar Bosne i Hercegovine da efikasno provodi standarde zaštite okoliša i ljudskih prava nad drugim entitetom stvara značajan regulatorni jaz.
- **Političko uplitanje u regulatorne procese:** Nadalje, predsjednik Republike Srpske, Milorad Dodik, javno je ponudio koncesije za minerale i resurse Mađarskoj u zamjenu za njihov međunarodni politički uticaj. Ovo izaziva ozbiljnu zabrinutost u vezi sa potencijalnim političkim uplitanjem u regulaciju i nadzor zaštite okoliša. S obzirom na ovaj kontekst, imamo ozbiljne sumnje u nepristrasnost bilo kakvih domaćih inspekcija i bojimo se da će njihova sposobnost da provode standarde zaštite okoliša na rudarskom lokalitetu biti ozbiljno kompromitovana. Ovo naglašava hitnu potrebu za robusnim međunarodnim mehanizmima nadzora i odgovornosti kako bi se osiguralo da se ljudska prava i zaštita okoliša ne žrtvuju radi političke koristi.

Otklanjanje prepreka:

- Povećana transparentnost i javno objavljivanje: Obavezno javno objavljivanje svih relevantnih dokumenata, uključujući ugovore o koncesiji i sveobuhvatne procjene uticaja na okoliš i društvo, je ključno.
- Nezavisni nadzor i monitoring: Uspostavljanje nezavisnih tijela sa ovlaštenjima za praćenje usklađenosti sa standardima zaštite okoliša i ljudskih prava je neophodno.
- Jačanje pravnih okvira i mehanizama provedbe: Na državnom i entitetskom nivou, sa jasnim odredbama koje se odnose na specifične rizike za ljudska prava povezane sa eksploatacijom kritičnih minerala.
- Međunarodni pritisak i odgovornost: Međunarodna zajednica ima ulogu u pozivanju na poštivanje međunarodnih standarda ljudskih prava i zaštite okoliša i pružanju podrške pogođenim zajednicama.
- Promoviranje među-entitetske saradnje: Potrebno je ojačati mehanizme dijaloga i saradnje između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske u oblasti zaštite okoliša i ljudskih prava.

Zaključak i poziv na preporuke:

Situacija u vezi sa planiranim rudnikom litijuma u regiji Majevice u Bosni i Hercegovini ilustruje potencijalne negativne posljedice eksploatacije kritičnih minerala, ključne komponente energetske tranzicije, na ljudska prava. Zabrinutosti koje su izrazile lokalne vlasti i zajednice u vezi sa zagađenjem okoliša, zdravstvenim rizicima, nedostatkom

transparentnosti i navodnim nepoštivanjem pravnih okvira zaslužuju ozbiljnu pažnju i zahtijevaju snažan odgovor međunarodne zajednice. Pozivamo Specijalnog izvjestitelja da razmotri ovaj slučaj u svom tematskom izvještaju i da donese snažne preporuke za:

- Naglašavanje potrebe za **rigoroznim i transparentnim procjenama uticaja na okoliš i društvo** koje se provode *prije* odobravanja bilo kakvih rudarskih projekata, uz puno i smisleno učešće javnosti u svim fazama.
- Isticanje važnosti **poštivanja prava na informaciju i učešće javnosti** u donošenju odluka o okolišu, pozivajući se na Arhusku konvenciju i druge relevantne međunarodne standarde, te osiguravajući da su informacije dostupne, pravovremene i sveobuhvatne.
- Rješavanje izazova **provođenja standarda zaštite okoliša i ljudskih prava u složenim upravljačkim strukturama**, kao što je slučaj u Bosni i Hercegovini, i istraživanje uloge međunarodnog prava i saradnje u osiguravanju odgovornosti i sprečavanju nekažnjivosti.
- Naglašavanje potrebe za **snažnim pravnim okvirima i nezavisnim mehanizmima nadzora** na nacionalnom i međunarodnom nivou kako bi se spriječile i riješile povrede ljudskih prava i šteta po okoliš povezana sa eksploatacijom kritičnih minerala.
- **Insistiranje da se ne dozvole daljnji rudarski procesi** u regiji Majevice, ili sličnim kontekstima, sve dok se ne osigura puna transparentnost u vezi sa svim aspektima projekta, uključujući ugovore o koncesiji, procjene uticaja na okoliš i društvo, operativne planove i podatke monitoringa, dostupne javnosti i međunarodnim posmatračima.
- Preporučivanje da **Ujedinjene nacije i njihove države članice razmotre uspostavljanje smjernica ili politika koje obeshrabruju ili zabranjuju upotrebu litijuma ili drugih kritičnih minerala koji potiču iz rudarskih operacija gdje postoji dokazan nedostatak transparentnosti i vjerodostojne tvrdnje o kršenju ljudskih prava ili šteti po okoliš**. Ovo bi moglo uključivati mjere u vezi sa održivom nabavkom i dužnom pažnjom u lancu snabdijevanja.
- Naglašavanje kritične potrebe za **nezavisnim međunarodnim nadzorom i monitoringom** rudarskih operacija, posebno u situacijama gdje postoje vjerodostojne zabrinutosti u vezi sa političkim uplitanjem ili nedostatkom nepristrasnosti u domaćim regulatornim tijelima. Ovo je ključno za osiguranje poštivanja standarda zaštite okoliša i zaštite ljudskih prava.
- Pozivanje na **povećanu transparentnost** u svim fazama životnog ciklusa rudarstva, od istraživanja i koncesije do operacija i zatvaranja, sa jasnim mehanizmima odgovornosti i obeštećenja za pogođene zajednice.
- Preporučivanje da međunarodne finansijske institucije i preduzeća uključena u sektor obnovljive energije provode **pojačanu dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava** kroz svoje lance snabdijevanja, uključujući nabavku kritičnih minerala, i da budu odgovorni za sve negativne uticaje.

Nastojanje ka pravednoj energetskej tranziciji mora se temeljiti na principima transparentnosti, odgovornosti i poštivanja ljudskih prava i okoliša. Slučaj planiranog rudnika litijuma u Bosni i Hercegovini služi kao kritičan podsjetnik na potrebu da međunarodna zajednica, uključujući Ujedinjene nacije, aktivno promoviše i provodi ove principe u eksploataciji kritičnih minerala.

OBRAZLOŽENJE

Na osnovu javnog poziva Specijalnog izvjestitelja Ujedinjenih nacija za promociju i zaštitu ljudskih prava u kontekstu klimatskih promjena, Gradsko vijeće Tuzla je, u saradnji s

vijećnicima dr. sc. Mirnesom Ajanovićem i Omerom Berbićem, pripremi očitovanje koje detaljno razmatra potencijalne negativne uticaje eksploatacije litijuma u regiji Majevice na osnovna ljudska prava i okoliš.

Ovo očitovanje se zasniva na:

- prethodnim zaključcima Gradskog vijeća (5. sjednica, mart 2025.),
- dokumentovanim pravnim, ekološkim i društvenim analizama,
- međunarodnim obavezama Bosne i Hercegovine, uključujući Arhusku konvenciju i opće standarde međunarodnog prava o ljudskim pravima i zaštiti okoliša.

Očitovanjem se posebno ističu sljedeći aspekti:

- Zagađenje podzemnih i površinskih voda koje snabdijevaju Grad Tuzlu i širu regiju.
- Direktna ugroženost zdravlja stanovnika regije zbog eksploatacije litijuma.
- Neprovođenje javnih konsultacija i nedostatak transparentnosti u procesu dodjele koncesije.
- Postojanje političkog uplitanja i nepristrasnosti u nadzornim procesima.
- Potreba za hitnim uključivanjem međunarodnih nadzornih mehanizama i reakcijom UN-a.

PREPORUKE

Pozivamo Specijalnog izvjestitelja UN-a da:

- Uključi ovaj slučaj u svoj izvještaj;
- Preporuči stroge, transparentne ekološke i društvene procjene;
- Osigura učešće javnosti u donošenju odluka;
- Upozori na potrebe međunarodnog nadzora i odgovornosti;
- Preporuči zabranu eksploatacije u uslovima političke instrumentalizacije i ugroženosti okoliša;
- Pozove na jačanje pravne zaštite ljudskih prava kroz cijeli lanac snabdijevanja obnovljivom energijom.

ZAKLJUČAK I PRIJEDLOG MJERA:

1. Gradsko vijeće Tuzla usvaja očitovanje kao zvanični stav Grada Tuzla, koje će biti dostavljeno Specijalnom izvjestitelju UN-a.
2. Zadužuju se gradske službe da očitovanje objave na web stranici Grada Tuzla, te da ga prosljede medijima i relevantnim institucijama na svim nivoima vlasti.
3. Predlaže se formiranje ad-hoc radnog tijela Gradskog vijeća za praćenje dešavanja vezanih za eksploataciju litijuma i redovno informisanje Gradskog vijeća.
4. Preporučuje se gradonačelniku da inicira organizaciju javne tribine i stručne konferencije o ekološkim i ljudskopravaškim aspektima projekta eksploatacije litijuma u regiji Majevice.

PREDSJEDAVAJUĆA
Ana Pejić, BA prava